

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT **POLÍTICA SOCIAL**

Coordinació: LLADONOSA LATORRE, MARIONA

Any acadèmic 2022-23

Informació general de l'assignatura

Denominació	POLÍTICA SOCIAL			
Codi	101750			
Semestre d'impartició	1R Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Treball Social	3	OBLIGATÒRIA	Presencial
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6			
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRAULA	TEORIA	
	Nombre de crèdits	1.8	4.2	
	Nombre de grups	2	1	
Coordinació	LLADONOSA LATORRE, MARIONA			
Departament/s	GEOGRAFIA I SOCIOLOGIA			
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	<p>La docència impartida serà presencial d'acord amb lels horaris previstos del grau. La tasca docent es concentrarà en l'exposició de continguts i conceptes de l'assignatura a través de les classes presencials i l'acompanyament competencial al grups mitjans.</p> <p>L'assistència a l'aula és obligatòria en un mínim del 80% de les sessions previstes. De les sessions presencials del curs en deriva una tasca individual i grupal de treball autònom de l'alumnat.</p> <p>Aquests aspectes queden especificats dins l'apartat de metodologia i avaluació de la guia docent.</p>			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	Català			
Distribució de crèdits	4,2 ECTS equivalents a la docència del professorat i el treball a l'aula. 1,8 ECTS equivalents al treball pràctic en l'horari de grups mitjans dins l'aula i de treball autònom			
	La professora Mariona Lladonosa impartirà la docència de grup gran El professor Mario Hernández impartirà la docència de grups mitjans			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
HERNANDEZ TREJO, MARIO	mario.hernandez@udl.cat	3,6	a convenir amb el professor
LLADONOSA LATORRE, MARIONA	mariona.lladonosa@udl.cat	4,2	a convenir amb la professora

Informació complementària de l'assignatura

El projecte docent de l'assignatura de «Política Social» planteja una organització dels continguts combinant la perspectiva sociològica i politològica pel compliment dels objectius acadèmics previstos en el grau. En aquest sentit, els continguts docents del primer semestre es relacionen amb els de l'assignatura de «Polítiques de l'Estat del Benestar» del segon semestre, i plantegen una primera aproximació als paradigmes teòrics dels règims de benestar, els models d'intervenció pública i els seus marcs ideològics. L'assignatura adopta de forma transversal un enfocament de gènere en l'estudi de les polítiques públiques i l'Estat del Benestar, proposant a l'alumnat la consideració del gènere en les anàlisis, teories i conceptes que es formulen al llarg de tot el curs de forma transversal. Així mateix, és especialment rellevant per a l'alumnat l'adopció d'una mirada activa cap a les lògiques del reconeixement i la redistribució –diferència i igualtat– dels Estats del Benestar, i que la perspectiva docent de l'assignatura ofereix.

Objectius acadèmics de l'assignatura

O1 Saber situar el Treball Social dins de l'àmbit de la Política Social com a element integrador de l'Estat del Benestar.

O2 Entendre el paper de les estructures estatals en l'elaboració i l'execució de la Política Social.

O3 Conèixer la interrelació entre la ideologia i la Política Social.

O4 Adquirir coneixements sobre el funcionament de la Política Social fora de l'àmbit europeu.

O5 Comprendre els processos de canvi social, polític i econòmic de la Política Social Global.

O6 Assolir coneixements sobre l'aplicació de les Polítiques Socials en el marc polític espanyol i català.

Competències

- CG1: Desenvolupar capacitat crítica, d'anàlisi i de síntesi.
- CG7: Exercir un aprenentatge autònom i adaptació a situacions noves.
- CT1: Implementar la comunicació oral i escrita en la llengua materna.
- CT3: Utilitzar les TIC en el context professional i capacitat de gestió de la informació.
- CE9: Conèixer els sistemes de l'estat del benestar, les polítiques socials que desenvolupen i les prestacions que proporcionen.
- CE10: Dominar el conjunt de recursos i serveis socials així com saber determinar llur idoneïtat en funció de les circumstàncies.

Continguts fonamentals de l'assignatura

MÒDUL 1

1. FONAMENTS DE LA POLÍTICA SOCIAL

- 1.1. Les polítiques públiques: conceptes bàsics
- 1.2. L'Estat del Benestar (EB) com a sistema protector
- 1.3. Esferes institucionals (Estat, Mercat, Família, Comunitat)

2. CONCEPCIONS TEÒRIQUES DE L'ESTAT DEL BENESTAR

- 2.1. Les polítiques socials de l'Estat del Benestar
- 2.2. Drets i ciutadania
- 2.3. Tipologies clàssiques dels règims d'EB:
El model de Rodríguez Cabrero: anglosaxó, continental, nòrdic i llatí
El model d'Esping-Andersen: liberal, conservador i socialdemòcrata

MÒDUL 2

3. LES CRISIS DE L'ESTAT DEL BENESTAR

- 3.1. Impacte de l'economia postindustrial en l'Estat del Benestar
- 3.2. Crisi econòmica i crisi de la política social al canvi de segle, cap a un canvi de paradigma de l'EB?
- 3.3. Societats complexes, desigualtats i reptes de les polítiques socials en temps de COVID

4. MODELS D'INTERVENCIÓ I GESTIÓ PÚBLICA

- 4.1. La influència de les concepcions ideològiques en la definició de la política social
- 4.2. Teories de la justícia distributiva i polítiques de redistribució
- 4.3. L'enfocament basat en els drets en les polítiques públiques: cap a l'atenció integral de les persones
- 4.4. Altres models de governança: els comuns urbans i la teoria del bé comú

MÒDUL 3

5. DEBATS ACTUALS DE POLÍTICA SOCIAL

- 5.1. La cobertura
- 5.2. El cost d'accés
- 5.3. El règim de provisió
- 5.4. Les competències territorials
- 5.5. El triangle d'actors de la política social

Eixos metodològics de l'assignatura

El desenvolupament del curs es basarà en el seguiment del grup gran i dels grups mitjans en format majoritàriament presencial.

Grup gran –presencial amb assistència obligatòria–:

Exposició dels continguts teòrics de la matèria a través de les classes presencials i/o virtuals en grup gran com a eina de contextualització temàtica, presentació de conceptes bàsics d'ús i aproximació als factors i àmbits d'exclusió social, polítiques socials i Estat del Benestar. Les sessions expositives estan pensades per a proporcionar els marcs fonamentals per a la reflexió compartida i per a comprendre, des de la perspectiva sociològica i politològica, els continguts de l'assignatura. L'aproximació teòrica es complementarà amb l'ús de materials complementaris de lectura, anàlisi i debat: llibres, articles científics i articles de premsa d'actualitat relacionats amb la matèria, així com amb l'ús de material audiovisual complementari.

Grups mitjans –presencial amb assistència obligatòria–:

A través de la constitució de grups de treball, els i les alumnes, podran escollir entre un llibre i un documental audiovisual del llistat proposat (és possible fer una proposta pròpia si s'acorda amb el professor i té clara relació

amb els continguts de l'assignatura). L'objectiu és realitzar un exercici reflexiu escrit entorn al llibre o documental escollit, que demostrï la capacitat dels alumens per a desenvolupar una reflexió crítica escrita sobre el tema, que posi en relació els continguts vistos a l'assignatura, els diversos materials bibliogràfics acadèmics de referència i la identificació de realitats sociopolítiques relacionades amb la temàtica escollida i que apareixen als mitjans de comunicació d'actualitat. El treball es desenvoluparà progressivament, i es pausaran els lliuraments i fases de desenvolupament de l'evidència escrita per parts. Els grups mitjans serviran per al desenvolupament de l'activitat, la guia i l'aprenentatge competencial. Es duran a terme tutoritzacions de seguiment avaluatives d'aquest procés on es valorarà l'aprenentatge i coneixements individuals dels integrants del grup, així com de resultat final conjunt. La perspectiva de gènere és un requisit de l'activitat.

Activitats no presencials:

De les activitats presencials previstes en deriva una tasca individual i grupal de treball personal pel bon assoliment de les competències proposades i assoliment dels continguts teòrics. Entre aquestes es requereix de l'estudi dels continguts fonamentals de l'assignatura, la lectura dels materials complementaris i l'elaboració de raonaments crítics, d'anàlisi i síntesi, com de recerca d'informació complementària pel compliment de les activitats avaluatives proposades i la superació global de l'assignatura. En les tasques derivades dels exercicis de grups mitjans poden programar-se diverses sessions de caràcter no presencial o de treball grupal autònom.

Pla de desenvolupament de l'assignatura

TEMA	ACTIVITAT	MODALITAT	OBJECTIUS	DESCRIPCIÓ	TASQUES ALUMNES
TEMA 1	Exposició teòrica dels continguts	Presencial	01 02 04	Oferir el marc conceptual bàsic per situar la importància de les polítiques públiques, la conceptualització històrica de l'EB com a Estat protector i la descripció de les principals esferes institucionals reconegudes en el benestar Respondre dubtes, oferir materials i eines d'aprofundiment i promoure la reflexió crítica del grup Facilitar els mapes conceptuals bàsics de seguiment de les classes	Assistència a les classes i escolta activa Lectura dels materials Reflexió i participació a l'aula
TEMA 2	Exposició teòrica dels continguts Treball grup mitjans: selecció de conceptes bàsics i selecció bibliogràfica	Presencial	01 02 04	Oferir el marc conceptual sobre concepcions teòriques de l'EB, importància dels drets en l'EB i tipologies dels règims d'EB Respondre dubtes, oferir materials i eines d'aprofundiment i promoure la reflexió crítica del grup Facilitar els mapes conceptuals bàsics de seguiment de les classes Guia metodològica d'elaboració de treballs escrits	Assistència a les classes i escolta activa Lectura dels materials Reflexió i participació a l'aula Elaboració de les diferents fases del treball de GM

TEMA	ACTIVITAT	MODALITAT	OBJECTIUS	DESCRIPCIÓ	TASQUES ALUMNES
TEMA 3	Exposició teòrica dels continguts Treball grup mitjans: treball de lectura i anàlisi crític	Presencial	02	Ofereix el marc conceptual sobre la interrelació entre economia i EB, panoràmica dels debats de política social i canvi de model i comprensió de les transformacions socials vinculades	Assistència a les classes i escolta activa Lectura dels materials Reflexió i participació a l'aula Elaboració de les diferents fases del treball de GM
			03		
			04		
			05		
			06		
TEMA 4	Exposició teòrica dels continguts Treball grup mitjans: aprendre a exemplificar a través de la realitat sociopolítica	Presencial	02	Ofereix el marc conceptual sobre influència de les concepcions ideològiques en les polítiques socials, introducció bàsica a les teories de la justícia, i noves formes de governança	Assistència a les classes i escolta activa Lectura dels materials Reflexió i participació a l'aula Elaboració de les diferents fases del treball de GM
			03		
			04		
			05		
			06		
TEMA 5	Exposició teòrica dels continguts Treball grup mitjans: treball de revisió i conclusions	Presencial	02	Ofereix el marc conceptual sobre els debats actuals de política social i Estat del Benestar	Assistència a les classes i escolta activa Lectura dels materials Reflexió i participació a l'aula Elaboració de les diferents fases del treball de GM
			03		
			05		
			06		
			06		

Sistema d'avaluació

1. L'assoliment dels continguts teòrics s'avaluarà a través tres proves tipus test presencials a l'aula a través de l'eina del campus virtual sobre els continguts fonamentals dels tres mòduls de l'assignatura que es

desenvoluparan al llarg del curs. **Cada prova valdrà un 25% de la nota final. De les proves tipus test en resultarà el 75% de la nota final.** Les proves són independents entre elles i la no superació d'una prova no implica no poder presentar-se a la següent. D'acord amb la normativa, aquests exercicis d'avaluació no tindran una opció de recuperació perquè no sobrepassen el 30% del valor de l'avaluació.

Calendari de les proves:

Prova 1. 27 d'octubre de 2022 11:30h.

Prova 2. 15 de desembre de 2022. 11.30h.

Prova 3. 17 de gener de 2022. 12.0h.

2. L'assoliment de les **competències pràctiques s'avaluarà a través d'un exercici grupal** (5 persones per grup) que s'anirà desenvoluparà al llarg de tot el curs amb la presentació del seu resultat final en format de treball escrit. Valdrà un **25% de la nota final** i tots els membres del grup han de ser presents i participar en les tutoritzacions i seguiment dels seus exercicis per tal de poder ser avaluats.

Calendari de lliuraments:

Liurament 1. 28 d'octubre de 2022

Lliurament 2.

Lliurament

3. **L'assistència a les classes del conjunt de l'assignatura és obligatòria com a mínim en un 80% de les sessions previstes.** Hi haurà control d'assistència al grup gran i als grups mitjans i es tindrà en compte en l'avaluació final (-10% en cas de no compliment). Totes les activitats són de caràcter obligatori. No és possible seguir l'assignatura si no es compleix amb l'assistència requerida. És molt important que les persones que facin pràctiques aquest trimestre tinguin en compte que si es matriculen d'aquesta assignatura han de poder assistir a les classes i fer el seguiment pertinent, no hi ha avaluació alternativa per aquests casos.

4. La participació activa i de debat a l'aula s'avaluarà dins el percentatge de competències pràctiques de la nota final. Participació activa a classe suposa: mantenir una actitud activa i assertiva de respecte cap als companys i companyes i la professora, atenció activa a la docència i aportació d'idees i dubtes a l'aula, així com foment del diàleg i el debat.

5. **L'avaluació global del crèdit es farà d'acord amb el sumatori final de percentatges, essent obligatori un mínim de 5 punts en el seu total per a la seva superació.**

6. **Avaluació alternativa.** Aquelles persones que compleixen els requisits per a realitzar l'avaluació alternativa o, excepcionalment, aquelles que per motius rellevants així ho acorden amb la professora, realitzaran les tres proves tipus test previstes. El pes del sumatori de les tres proves equivaldrà al 100% de la nota final i caldrà un 5 mínim en cada una d'elles per a superar l'assignatura. Tingueu en compte que els continguts teòrics de l'assignatura són fonamentals pel seguiment del curs i que aquests es donaran íntegrament i exclusivament a través de l'aula presencial o virtual segons la modalitat final del curs. Els materials complementaris de seguiment són els indicats a la bibliografia de l'assignatura, però en cap cas substitueixen les sessions teòriques de docència. Les persones que fan avaluació alternativa han de posar-se en contacte amb la professora per supervisar el format de seguiment i és responsabilitat de l'alumnat mantenir l'atenció i contacte en el seguiment de l'assignatura.

7. **Avaluació amb NESE.** D'acord amb la certificació corresponent sobre necessitats específiques en l'aprenentatge es podrà adequar la modificació del temps d'avaluació i la realització d'activitats presencials i no presencials, en funció de les Necessitats Educatives de Suport Educatiu de cada alumne/a d'acord amb l'informe individual de la comissió d'Atenció a la Diversitat de la UdL.

Tot el seguiment de l'assignatura i l'avaluació pot traslladar-se al format virtual si les circumstàncies sanitàries del curs ho requereixen, sense modificació de percentatges o del format previst d'avaluació.

Bibliografia i recursos d'informació

Documentals, films i llibres proposats per a l'activitat avaluativa de grups mitjans

- El espíritu del 45 (2013)
- Piigs (2017)
- La noche cae sobre Grecia. *Fighting Through the Night* (2017)
- Renta Básica. *Free Lunch Society: Komm Komm Grundeinkommen* (2017)
- El Cercamiento: La democracia presa del Neoliberalismo. *L'encerclement: La démocratie dans les rets du néolibéralisme* (2008)
- Yo, Daniel Blake (2016)
- Sorry We Missed You (2019)

Totes són localitzables a Filmin, plataforma online de películes. Tenen un cost de lloguer màxim de 3-4 euros, tingueu en compte que si la llogueu en grup, el cost per persona és mínim.

- SUBIRATS, Joan. (2011). *Otra sociedad ¿Otra política?*. Barcelona: Icaria.
- CASTELLS, Manuel. (2016). *De la crisis económica a la crisis política: una mirada crítica*. Barcelona: La Vanguardia Ediciones
- GOIKOETXEA, Jule. (2019). *Privatizar la democracia. Capitalismo global, política europea y Estado español*. Barcelona: Icaria.
- PIKETTY, Thomas. (2014). *L'Economia de les desigualtats*. Barcelona: Edicions 62.
- MUÑOZ DE BUSTILLO, Rafael. (2019). *Mitos y realidades del Estado del Bienestar*. Madrid: Alianza.
- ARBOLEDA, Martin. (2021) *Gobernar la utopía. Sobre la planificación y el poder popular*. Buenos Aires: Caja Negra

De forma acordada amb la professora, es pot treballar sobre un apartat concret o capítol d'una d'aquestes propostes bibliogràfiques.

Bibliografia generalista bàsica

- ADELANTADO, José. (coord.). (2000). *Cambios en el Estado del Bienestar Políticas sociales y desigualdades en España*. Barcelona: Icaria-UAB.
- ALEMÁN, Carmen. (Coord.). (2013). *Políticas Sociales*. Cizur Menor: Civitas/Thompson Reuters.
- DEL PINO, Eloísa i RUBIO, María Josefa (Eds) (2016). *Los estados del bienestar en la encrucijada. Políticas Sociales en perspectiva comparada*. Madrid: Tecnos.
- FANTOVA, Fernando. (2014). *Diseño de políticas sociales. Fundamentos, estructuras y propuestas*. Madrid: CSS.
- MONTAGUT, Teresa. (2014). *Política Social. Una introducción*. Barcelona: Ariel Sociología.
- SUBIRATS, Joan. (2011). *Otra sociedad ¿Otra política?*. Barcelona: Icaria.

Bibliografia complementària

- ALEMÁN, Carmen. (2006). *Política social y estado de bienestar*. Valencia: Tirant lo Blanch.
- ALONSO, Alba. i LOIS, Marta. (2014). *Ciencia Política con Perspectiva de Género*. Madrid: Akal.
- ANTÓN, Antonio. (2009). *Reestructuración del estado de bienestar*. Madrid: Talasa.
- ARANGO, Joaquín., MOYA, David., I OLIVER, Josep. (Dir.) (2014). *Inmigración y emigración: mitos y realidades: Informe anual de la inmigración en Espanya 2013*. Barcelona: CIDOB.

- ARRIBAS, Fernando (2002). *La Evasiva neoliberal: el pensamiento social y político de Friedrich A. Hayeck*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales.
- BARANOWSKI, Mariusz. (2019). The Struggle for Social Welfare: Towards an Emerging Welfare Sociology. *Society Register*, 3(2): 7-19.
- BECK, Ulrik. (2007). *¿Qué es la globalización? Falacias del globalismo, respuestas a la globalización*. Barcelona: Paidós.
- BEL, Germà. i ESTRUCH, Alejandro. (2011). La gestión de los servicios públicos locales: ¿por qué se privatizan los servicios públicos y qué efectos tiene la privatización?. *Anuario de Derecho Municipal* nº 5. p.193-205.
- BRICALL, Josep Maria. (2013). *Cinco ensayos sobre la crisis: y sus consecuencias para el estado del bienestar*. Barcelona: RBA.
- BURGAYA, Josep. (2003). *El Estado del bienestar y sus detractores: a propósito de los orígenes y la encrucijada del modelo social europeo en tiempos de crisis*. Barcelona: Octaedro
- CACHÓN, Lorenzo. (1995). "Estado de Bienestar y capitalismo avanzado" a Jorge. Benedicto y María Luz. Morán (eds). *Sociedad y política. Temas de sociología política*. Madrid. Alianza. p.189-223.
- CARDONA, María Belén. i BARONI, María Aurea. (Coord.) (2013). *Ciudadanía y desarrollo*. Albacete: Bomarzo
- CASTELLS, Manuel. (2006). *La era de la información: economía, sociedad y cultura. Fin del milenio. Volum 3*. Madrid: Alianza.
- CASTELLS, Manuel. (2016). *De la crisis económica a la crisis política: una mirada crítica*. Barcelona: La Vanguardia Ediciones
- HERRERA, Manuel i CASTON, Pedro. (2003). *Las políticas sociales en las sociedades complejas*. Barcelona: Ariel.
- CERES (2014). *Informe sobre l'evolució de les desigualtats socials a Catalunya*. Barcelona: Centre d'Estudis i Recerca Sindicals.
- CORD, Robert A. i HAMMOND, J. Daniel. (2016). *Milton Friedman: contributions to economics and public policy*. Nova York: Oxford University Press.
- DELGADO, Manuel. (2016). *Ciudadanismo. La reforma ética y estética del capitalismo*. Madrid: Catara.
- DE LUCAS, Francisco Javier de. (2012). *Inmigración e integración en la UE: dos retos para el s. XXI*. Vitoria: EUROBASK
- DE LUCAS, Francisco Javier de. i AÑÓN, María José. (eds.) (2013). *Integración y derechos: a la búsqueda de indicadores*. Barcelona: Icaria.
- DE LUCAS, Francisco Javier de. i AÑÓN, María José (2013). Sobre el proceso de globalización de la xenofobia y el racismo institucionales. *Revista de ciencias sociales*, 229. p.41-56.
- ESPING-ANDERSEN, Gosta. (1993). *Los tres mundos del Estado del Bienestar*. Valencia: Edicions Alfons el Magnànim.
- ESPING-ANDERSEN, Gosta. (2000). *Fundamentos sociales de las economías postindustriales*. Barcelona: Ariel.
- ESPING-ANDERSEN, Gosta. i PALIER, Bruno. (2010). *Los tres grandes retos del Estado del Bienestar*. Barcelona: Ariel
- ETXEZARRETA, Miren. et al. (2010). *Qué pensiones, qué futuro: el estado de bienestar en el siglo XXI*. Barcelona: Icaria.
- FERNÁNDEZ, Tomás. i ANDRÉS, Sergio. (2017). El Estado de Bienestar en España en un escenario de crisis sistémica. *Revista de ciencias sociales*, 245. pp. 3-16.

- FRASER, Nancy. ([2003] 2006). *¿Redistribución o reconocimiento? Un debate político filosófico*. Madrid: Morata.
- FRASER, Nancy. ([2008] 2012). *Escalas de Justicia*. Barcelona: Herder.
- FRASER, Nancy. (2013). ¿Triple movimiento? entender la política de la crisis a la luz de Polanyi. *New left review*, Nº. 81. pp. 125-139
- FRIEDMAN, Milton. (1980). *Libertad de elegir*. Barcelona. Grijalbo
- GALBRAITH, John Kenneth. (1987). *La sociedad opulenta*. Barcelona: Ariel
- GALBRAITH, John Kenneth. (2016). *Desigualdad y desequilibrio: la economía mundial antes de la crisis*. Barcelona: RBA.
- GIMENEZ, Claudia i VALENTE, Xavier. (2010). "El enfoque de los derechos humanos en las políticas públicas: ideas para un debate en ciernes". *Cuadernos del CENDES*, vol. 27, núm. 74, mayo-agosto, 2010, pp. 51-80. <http://www.derechoshumanos.unlp.edu.ar/assets/files/documentos/el-enfoque-de-los-derechos-humanos-en-las-politicas-publicas-ideas-para-un-debate-en-ciernes.pdf>
- GOIKOETXEA, Jule. (2019). *Privatizar la democracia. Capitalismo global, política europea y Estado español*. Barcelona: Icaria.
- GONZÁLEZ, Antonio (coord.). 2003). *La consolidación del estado de bienestar en España: 1993-2000*. Consejo Político y Económico de España: Madrid.
- HARVEY, David. (2007). *Breve historia del neoliberalismo*. Madrid: Akal.
- HARVEY, David. (2014). *Diecisiete contradicciones y el fin del capitalismo*. Quito: IAEN.
- HAYEK, Friedrich A. (1977). *Camino de servidumbre*. Madrid: Alianza.
- HEMERIJCK, Anton. (2012): "Two or three waves of welfare state transformation?" a Nathalie Morel, Bruno Palier and Joakim Palme. *Towards a social investment State. Ideas, policies and Challenges*. Bristol: Policy Press.
- HONNETH, Axel. (2010). *Reconocimiento y menosprecio. Sobre la fundamentación normativa de una teoría social*. Madrid: Katz.
- JUDD, Tony. (2011). *Algo va mal*. Madrid: Taurus.
- KARAMESSINI, Maria. i RUBERY, Jill. (eds.) (2014). *Women and Austerity: The Economic Crisis and the Future for Gender Equality*. London & New York: Routledge IAFFE Advances in Feminist Economics.
- KLEIN, Naomi. (2007). *La Doctrina del xoc: l'ascens del capitalisme del desastre*. Barcelona: Empúries.
- LAVOIE, Marc. (2015). *Post-Keynesian Economics: New Foundations*. Cheltenham: Edward Elgar
- LEÓN, Margarita. (2016). "Gender and Disadvantage" dins de Dean, Hartley. i Platt, Lucinda. *Social Advantage and Disadvantage*. Oxford: Oxford University Press.
- MARSHALL, Thomas Humphrey. (1998). *Ciudadanía y clase social*. Madrid: Alianza.
- MORENO, Francisco Javier. i BRUQUETAS, María. (2011). *Immigració i Estat del benestar a Espanya*. Barcelona: Obra Social, Fundació "la Caixa".
- MORENO, Luís. (2012). *La Europa asocial: crisis y estado del bienestar*. Barcelona: Península.
- MORENO, Luís. (2016). *Trienio de mudanzas: España, Europa y el mundo, 2013-2015*. Madrid: Catarata.
- NAVARRO, Vicenç (2000). *Globalización económica, poder política y Estado del Bienestar*. Barcelona: Ariel.
- NAVARRO, Vicenç. (2015). *Ataque a la democracia y al bienestar : crítica al pensamiento económico dominante*. Barcelona: Anagrama.

- NAVARRO, Vicenç. (2015). *Bienestar insuficiente, democracia incompleta : sobre lo que no se habla en nuestro país*. Barcelona: Anagrama.
- NAVARRO, Vicenç. (2015). *El Subdesarrollo social de España : causas y consecuencias*. Barcelona: Anagrama.
- OCHANDO, Carlos. (2009). *El estado de bienestar: objetivos, modelos y teorías explicativas*. Madrid: Ed.Académicas.
- OFFE, Claus. (1990). *Contradicciones en el Estado del Bienestar*. Madrid : Alianza Editorial.
- OFFE, Claus. (2016). *Citizens in Europe: essays on democracy, constitutionalism and European integration*. Colchester : ECPR
- O'CONNOR, James. (1981). *La crisis fiscal del estado*. Barcelona: Peninsula.
- PICKETY, Thomas. (2014). *El capital en el siglo XXI*. Madrid: Fondo de Cultura Económica.
- PIKETTY, Thomas. (2014). *L'Economia de les desigualtats*. Barcelona: Edicions 62.
- RAVENTÓS, Daniel. (2012). La renda bàsica: preguntes i respostes més freqüents. *Dossiers del Tercer Sector*, núm 20/juny. Barcelona. Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya.
- RAWLS, John. (1971). *Teoría de la justicia*. Madrid, Fondo de Cultura Económica, 1995
- REQUEJO, Ferran. (2008). *Las democracias: democracia antigua, democracia liberal y Estado de Bienestar*. Barcelona: Ariel.
- REQUEJO, Ferran (2009). *Desigualtats en democràcia. Les teories de la justícia socioeconòmica al segle XXI*. Barcelona: Eumo.
- REY, José Luís. (dir.) (2015). *Sostenibilidad del estado de bienestar en España*. Madrid: Dykinson.
- RIVAS, Ana María. (2016). *Trabajo y pobreza: cuando trabajar no es suficiente para vivir dignamente*. Madrid: HOAC.
- RODRÍGUEZ CABRERO, Gregorio. (2009). "Transformaciones y efectos en las políticas sociales en España desde la perspectiva de la inclusión social" a Germán. Jaraíz (coord.). *Actuar ante la exclusión: Análisis, políticas y herramientas para la inclusión social*. Madrid: Cáritas. p.57-85.
- RODRÍGUEZ CABRERO, Gregorio. (coord.)(2008): "El Estado de bienestar en el contexto del Modelo Social Europeo" dins de *VI Informe Foessa sobre exclusión y desarrollo social en España*. Madrid: Fundación Foessa. pp.471-486.
- ROSANVALLON, Pierre. (2012) *La Sociedad de los iguales*. Madrid: RBA.
- ROZAS, José Antonio. (2013). *Hacia la consolidación fiscal: propuestas para la sostenibilidad del estado del bienestar*. Santander: Aranzadi.
- RUBIROLA, Miquel. (2017). *Keynesianismos: una inmersión rápida*. Barcelona: Tibidabo Ediciones.
- RUIZ-HUERTA, Jesús., AYALA, Luís, LOSCOS, Javier. (dir.) (2015). *Estado del bienestar y sistemas fiscales en Europa*. Madrid: Consejo Económico y Social.
- PELEGRÍ, Xavier. (ed. (2012). *Els Serveis Socials a Catalunya*. Lleida: Publicacions de la Universitat de Lleida.
- SANCHIS, Arturo Damián. (2.010). *Otra vuelta de tuerca al Estado del Bienestar*. Madrid: Tres Cantos.
- SOTELO, Ignacio. (2010). *El estado social: antecedentes, origen, desarrollo y declive*. Madrid: Trotta.
- SUBIRAT, Joan. i RENDUELES, César. (2016). *Los (bienes) comunes*. Icaria, Barcelona.
- TITMUSS, Richard. (1981). *Política social*. Barcelona: Ariel.

VAN PARIJS, Philippe. (1991). *¿Qué es una sociedad justa?*. Barcelona, Ariel

VAN PARIJS, Philippe. (2011). *Just democracy: the Rawls-Machiavelli programme*. Londres: ECPR Press.

VAN PARIJS, Philippe. i VANDERBORGHT, Y. (2015). *La Renta básica*. Barcelona: Ariel.

VERGE, Tània (2020). "Gender policy" dins de Ignacio Lago and Diego Muro (eds), *The Oxford Handbook of Spanish Politics*. Oxford: Oxford University Press, pp. 612–628.

VERGE, Tània (2021). La Unió Europea: a l'avantguarda de les polítiques d'igualtat?. *IDEES* 47, Feminisme(s). <https://revistaidees.cat/la-unio-europea-a-lavantguarda-de-les-politiques-digualltat/>

WAYLEN, Georgina, CELIS, Karen, KANTOLA, Johanna. i WELDON, S. Laurel. (2013). *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. New York: Oxford University Press.

YOUNG, Marion. ([1990] 2000). *La justicia y la política de la diferencia*. València: Universitat de València.